РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

№ 3 (26)

Травень – червень 2019 р.

DOI 10.53672/ej.3.2019

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

9 772521 146000

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій з 2015 року, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

DOI: 10.53672/ej.3.2019

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал

Електронне видання

Виходить один раз на два місяці

Засновано у травні 2016 року

2019, № 3 (26)

травень – червень 2019 р.

Київ

expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.3.2019[1]
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000

Ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785)

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович[3]

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08[2]

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025

С89 **Судово-психологічна експертиза.** Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферат.-наук. online журн. — 2019. — № 3 (26) (травень – червень 2019). — 56 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Журнал присвячений теорії і практиці судово-психологічної експертизи, застосуванню поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній діяльності. Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Для судових експертів, психологів, поліграфологів, правників, науковців і здобувачів освіти.

УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів. Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються. За точність викладеного матеріалу та достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори. Зміни тексту та скорочення, що не впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування вносяться редакцією без узгодження з автором. Комерційне використання матеріалу заборонено. Авторські права належать їх авторам. Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту.

Електронна сторінка номера — див. «Посилання»[1]

Журнал включено до: Google Scholar, ISSN Portal, Crossref, Реєстр наукових видань України, Polska Bibliografia Naukowa (PBN), Реєстр суб'єктів у сфері медіа.

Випуск сформовано в електронному архіві журналу з матеріалів, оприлюднених на сайті видання; дати першого оприлюднення зазначено біля кожного матеріалу.

© Автори матеріалів, 2019
© Видавник Назаров О. А., оформлення PDF-версії, 2019

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (стаж експертної діяльності з 2000 р.), поліграфолог, правознавець

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (психологічні науки)

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика» (юридичні науки)

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», здобувач ступеня доктора філософії (юридична психологія)

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор; Одеський державний університет внутрішніх справ

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, заслужений юрист України; Національна академія внутрішніх справ

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор; Державний науково-дослідний інститут МВС України

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор; Національний університет «Одеська юридична академія»

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік Академії економічних наук України; Дніпровський державний технічний університет

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент; НТУ «Харківський політехнічний інститут»

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Землянська О. В. — д-р психол. наук, професор; професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент; ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент; Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук; Одеський державний університет внутрішніх справ

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса (Полтавське відділення), атестований судовий експерт

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса, атестований судовий експерт

Савостін О. П. — старший судовий експерт; Одеський НДІ судових експертиз, атестований судовий експерт

Лисенко А. Б. — експерт-поліграфолог; Міжнародна асоціація професіоналів у поліграфології (AIPP)

Шаповалов В. О. — експерт-поліграфолог, атестований судовий експерт; ГО «Колегія поліграфологів України»

Зміст

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ 4

ПЕРЕДМОВА 8

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) 10

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань *10*

Ярослав Ю. Ю. Оцінка висновку експерта за допомогою спеціальних знань 10

Наукова школа юриспруденції професора Аланкіра – 250 нових доктрин і концепцій 13

Кириченко О. А., Виноградов А. К., Виноградова А. А., Тунтула О. С. Тунтула О. С. Обставини, що виключають суспільну небезпеку діяння. Лекція № 4. Курс лекцій із Загальної частини Антикримінальної галузі права України : навчальний посібник 16

Кириченко О. А., Ткач Ю. Д., Тунтула О. С. Основи мікрооб'єктології. Лекція № 4. Курс лекцій з криміналістики : навчальний посібник . . 19

Кириченко О. А., Ланцедова Ю. О., Тунтула О. С. Основи слідознавства. Лекція № 6. Курс лекцій з криміналістики : навчальний посібник . . 22

1.2. Проблемні аспекти застосування поліграфа *25*

Натан Гордон: практичний дослідник та вчений поліграфолог - основні наукові роботи міжнародно визнаного фахівця за останні 15 років 25

Фото-колажі Міжнародного семінару поліграфологів 25-26 травня 2019 року та підписаного 24 травня 2019 року вперше в Україні Меморандуму про співпрацю в галузі освіти і науки задля розвитку інструментальної детекції прихованої інформації 28

Хамзин С. Р. Перевірка достовірності наданої інформації за допомогою реєстрації психофізіологічних реакцій і реакцій окорухового апарату людини 29

1.3. Судово-психологічна експертиза *32*

«Консультація»: запит, замовлення на проведення судово-психологічної експертизи за різними підставами, у тому числі із застосуванням поліграфа 32

Луцький М. І. Судово-психологічна експертиза в адміністративному деліктному процесі [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 33

Гончаренко В. Г. Судово-психологічна експертиза у кримінальному провадженні [Текст] : наук.-практ. посіб. 35

Мельник В. І., Мельник А. В. Організаційні і правові аспекти судово-психіатрічної експертизи у кримінальному процесі [Текст] : посіб. для судових психіатрів. 37

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ 40

14 липня 2019 в Києві відбудеться Майстер зустріч із віце-президентом Української асоціації неінструментальної детекції брехні Кіпішіновим Валерієм на тему: "Алгоритми Polygraph-профайлінгової оцінки під час предтестової бесіди поліграфолога" 40

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ 42

Алгоритм DARE: розпізнавання неправди за обличчям і голосом. . . 42

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ 44

ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ І ТЕЗ АВТОРІВ 47

ВІДОМОСТІ ПРО ЖУРНАЛ 50

ВИХІДНІ ДАНІ 56

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Передмова

Чому журнал називається реферативно-науковим? За ДСТУ 3017:2015 науковий журнал містить наукові публікації про теоретичні й прикладні дослідження, а реферативний — бібліографічні записи разом із рефератами. Ми поєднуємо обидва формати: оригінальні статті публікуємо вперше, а праці, оприлюднені раніше в інших джерелах, подаємо як реферати з анотацією та посиланням на першоджерело. Авторське право на повний текст залишається за автором і першим видавцем.[1]

Дорогі читачі! Наука про людину в суді змінюється щороку, і цей номер — тому підтвердження. У випуску 2019, № 3 (26) — 12 матеріалів; головні теми: поліграф і виявлення обману, судово-психологічна експертиза, нормативне регулювання експертизи.

> *Зі світової практики. Тест на винувате знання (GKT) запропонував Д. Лікен (1959). Тест складається з низки запитань із кількома варіантами відповіді: один варіант пов'язаний зі злочином, а нейтральні добирають так, щоб невинуватий не міг відрізнити їх від нього. Якщо фізіологічні реакції на релевантний варіант стабільно сильніші, експерт робить висновок, що особа знає обставини події. У 2019 році минає 60 років від цієї події.*[2]

Радимо почати з матеріалу «Оцінка висновку експерта за допомогою спеціальних знань», який читачі обирають найчастіше. Можливо, саме ваше дослідження стане наступною сторінкою в історії судової експертизи. Редакція відкрита для статей науковців і практиків.

Редакція журналу

REFERENCES

1. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documenta-

tion. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Ben-Shakhar G., Elaad E. The Guilty Knowledge Test (GKT) as an Application of Psychophysiology: Future Prospects and Obstacles. URL: https://www.openu.ac.il/personal_sites/gershon-ben-shakhar/GKTCHAP3.pdf (data zvernennia: 04.11.2026).

Розділ 1. Наукові публікації (статті, реферати статей)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію. До наукових публікацій подано розширену анотацію українською мовою з ключовими словами та англомовну анотацію (Abstract, Keywords); наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

Оцінка висновку експерта за допомогою спеціальних знань[1]

Ярослав Ю. Ю.

Оригінальна публікація · оприлюднено 23.02.2020

Анотація. Висновок експерта не має наперед установленої сили, однак лише щодо цього доказу закон прямо вимагає вмоти-

вовувати незгоду (ч. 10 ст. 101 КПК України). Ю. Ю. Ярослав показує, що суд і слідство, як правило, здатні перевірити формально-процесуальний бік висновку, але не його науково-технічну й методичну правильність; через це доказове значення висновку завищується, а сам він перетворюється на безальтернативну «чорну скриню». Мета статті полягає в тому, щоб розкрити зміст оцінки висновку експерта за допомогою спеціальних знань і запропонувати процесуальні механізми її вдосконалення. Спираючись на визначення В. Ю. Шепітька з Великої української юридичної енциклопедії та на підходи інших криміналістів до «формальної» і «сутнісної» оцінки, автор виокремлює п'ять напрямів перевірки достовірності висновку: повноту і якість наданих об'єктів; правильність вибору методики (зокрема, використання методики, відсутньої в Реєстрі атестованих методик Мін'юсту, знищення речового доказу без резервування залишків); правильність застосування методики, приладів і підготовки об'єкта; логічну обґрунтованість проміжних і заключних висновків; підготовленість експерта до роботи за обраною методикою. Проаналізовано процесуальні засоби перевірки: допит експерта (ст. 356 КПК), додаткову чи повторну експертизу, консультації спеціаліста (ст. ст. 71, 360 КПК), право адвоката одержувати письмові висновки фахівців. Окремо досліджено позасудові шляхи. Рецензування висновків за скаргами сторін на підставі Порядку, затвердженого наказом Мін'юсту від 25.05.2015 № 775/5, автор називає «бюрократичним» і вважає незаконним втручанням у діяльність експерта (ст. 4 Закону «Про судову експертизу», ст. 124 Конституції України); «ініціативне» рецензування із залученням рецензента як спеціаліста визнано правомірним, хоча суди використовують його рідко. Критично оцінено й п. 4.13 Інструкції № 53/5, що дозволяє керівникові державної установи передоручити експертизу комісії. Ураховуючи досвід Нідерландів і Франції, автор пропонує доповнити ст. ст. 242, 243, 332 КПК України правом сторони клопотати про включення до комісії експертів фахівця, який оцінюватиме правильність застосування методики.

Пропозиції адресовано суддям, прокурорам, слідчим, адвокатам і судовим експертам.

Ключові слова: висновок експерта, оцінка висновку експерта, спеціальні знання, достовірність висновку експерта, методика експертного дослідження, Реєстр атестованих методик, рецензування висновків судових експертів, спеціаліст, повторна експертиза, комісійна експертиза, кримінальне провадження.

Evaluation of an Expert Opinion with the Use of Special Knowledge

Yaroslav Yu. Yu.

Abstract. An expert opinion has no predetermined probative force, yet it is the only type of evidence for which the Criminal Procedure Code of Ukraine expressly requires that disagreement be reasoned. Courts and investigators can usually verify procedural compliance but seldom have the expertise to judge the scientific and methodological soundness of the findings, so the weight of the opinion tends to be overstated. The article by Yaroslav Yu. Yu. clarifies what evaluating an expert opinion with the help of special knowledge involves and how its procedural forms could be improved. Building on the definition by V. Yu. Shepitko and on earlier distinctions between formal and substantive evaluation, the author proposes five lines of review: completeness and quality of the submitted objects; correctness of the chosen method, including reliance on methods missing from the Register of Certified Forensic Methods of the Ministry of Justice of Ukraine; correct application of the method, instruments and sample preparation; logical validity of intermediate and final conclusions; and the expert's competence in the chosen method. The paper reviews in-court mechanisms (examination of the expert, additional or repeat examination, consultations of a specialist) and out-of-court reviews. Review of private experts' opinions upon parties' complaints under the 2015 Procedure of the Ministry of Justice is argued to interfere with expert activity and to encroach on the exclusive powers of the courts, while reviews commissioned by a party are considered lawful. Drawing on Dutch and French criminal procedure, the author proposes amending Articles 242, 243

and 332 of the Code so that, at a party's request, a specialist assessing the method may join a commission of experts. The proposals address judges, prosecutors, defence lawyers and forensic experts.

Keywords: expert opinion, evaluation of expert evidence, special knowledge, reliability of expert opinion, forensic methodology, Register of Certified Forensic Methods, peer review of expert opinions, specialist, repeat forensic examination, commission examination, criminal proceedings.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 23.02.2020.

REFERENCES

1. Yaroslav Yu. Yu. Otsinka vysnovku eksperta za dopomohoiu spetsialnykh znan [Evaluation of an Expert Opinion with the Use of Special Knowledge]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. № 3 (26). URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/1064-yaroslav-yu-yu-otsinka-visnovku-eksperta-za-dopomogoyu-spetsialnikh-znan (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Наукова школа юриспруденції професора Аланкіра – 250 нових доктрин і концепцій[1]

Реферат · оприлюднено 22.06.2019

Мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі.

Реферат. Матеріал, уміщений у виданні «Правова еліта України» (Київ : Логос, 2018, с. 74), представляє наукову школу юриспруденції професора Аланкіра. Аланкір є науковим псевдонімом доктора юридичних наук, професора О. А. Кириченка, утвореним з частин його імені, по батькові та прізвища. Подано біографію засновника школи: народився 1958 р. у м. Бахмачі на Чернігівщині, 1984 р. закінчив юридичний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка, працював слідчим прокуратури, 1992 р. захистив кандидатську, а 1996 р. в Національній юриди-

чній академії України імені Ярослава Мудрого докторську дисертацію, у якій розробив основи криміналістичної мікрооб'єктології; нині професор кафедри правознавства Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика. Школа формується з 1992 р., найактивніше розвивається з 2000 р.; за твердженням авторів матеріалу, 10 її представників розробили понад 250 новітніх доктрин і концепцій. Наведено публікаційні показники О. А. Кириченка (777 праць, з них 23 монографії), Ю. О. Ланцедової (371) і О. С. Тунтули (427). Серед доктрин засновника названо три базисні значення права, базисні завдання й об'єкти юриспруденції, модель суду як єдиного антиделіктного органу у вигляді Верховного Суду з шістьма палатами, безоплатну одинадцятирівневу юридичну освіту, недопустимість погіршення правового статусу соціосуб'єктів, доктрину Конституційного, Адміністративного й Трудового кодексів та кодексів окремих видів судочинства. Окреслено внесок учнів: А. К. Виноградов обґрунтував загальноправову сутність обставин, що виключають антисоціальність діяння; Є. В. Кириленко запропонував новий видовий поділ юридичної відповідальності; С. А. Кириченко поділив кримінальні правопорушення на злочини, паразлочини, квазізлочини та інші види; Ю. О. Ланцедова розробила концепції роботи з джерелами антиделіктних відомостей і базисних властивостей доказів; Ю. Д. Ткач обґрунтував основи криміналістики та ордистики; О. С. Тунтула запропонувала видовий поділ суб'єктивних, об'єктивних і змішаних джерел антиделіктних відомостей; В. С. Шаповалова заклала основи криміналістичної зброєделіктики. Центральне місце посідає класифікація юридичних наук на теорологічні, регулятивні та антиделіктні, яку автори зіставляють із періодичною таблицею Д. І. Менделєєва. Для читачів журналу матеріал корисний як ключ до авторської термінології, якою послуговуються вміщені в цьому номері лекції з криміналістики.

Ключові слова: наукова школа професора Аланкіра, Кириченко О. А, доктрини юриспруденції, антиделіктні юридичні науки,

класифікація юридичних наук, криміналістична мікро-об'єктологія, джерела антиделіктних відомостей, Конституційний кодекс України, ордистика, історія юридичної науки.

The Professor Alankir Scientific School of Jurisprudence: 250 New Doctrines and Concepts

Abstract. The terminology of the Professor Alankir school recurs in several lectures on criminalistics published in this and the following issue, so a profile of the school helps readers place it in context. This summary presents a profile published in the reference edition Legal Elite of Ukraine (Kyiv: Logos, 2018) of the scientific school of jurisprudence of Professor Alankir, the pen name of Doctor of Law, Professor O. A. Kyrychenko, formed from parts of his first name, patronymic and surname. The profile outlines the founder's career: law graduate of Taras Shevchenko Kyiv State University (1984), prosecution investigator, candidate thesis in 1992 and doctoral thesis in 1996 at the Yaroslav Mudryi National Law Academy of Ukraine, in which he laid the foundations of forensic micro-object science; he is now a professor at the Petro Mohyla International Classical University. According to the authors, ten scholars of the school have developed more than 250 doctrines and concepts. Those attributed to the founder include three basic meanings of law, a single court system built around a Supreme Court with six chambers, an eleven-level free legal education and the concept of Constitutional, Administrative and Labour Codes. The contributions of his followers cover circumstances excluding the antisocial nature of an act (A. K. Vynohradov), types of legal liability (Ye. V. Kyrylenko), sources of anti-delict information and properties of evidence (Yu. O. Lantsedova, O. S. Tuntula), criminalistics and ordistics (Yu. D. Tkach) and forensic weapon science (V. S. Shapovalova). The school's classification of legal sciences into theoretical, regulatory and anti-delict ones is compared by its authors with Mendeleev's periodic table. The profile helps readers decode the terminology used in the lectures on criminalistics published in the same issue.

Keywords: Professor Alankir scientific school, Kyrychenko O. A, legal doctrines, anti-delict legal sciences, classification of legal sciences, forensic micro-object science, sources of anti-delict information, Constitutional Code of Ukraine, history of legal science.

Першоджерело: Наукова школа юриспруденції професора Аланкіра – 250 новітніх доктрин і концепцій. Правова еліта України. Київ : Логос, 2018. С. 74.[2] Реферат оприлюднено в журналі 22.06.2019.

REFERENCES

1. Naukova shkola yurysprudentsii profesora Alankira – 250 novykh doktryn i kontseptsii [The Professor Alankir Scientific School of Jurisprudence: 250 New Doctrines and Concepts] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. № 3 (26). URL: https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a/964-naukova-shkola-yurisprudentsiji-profesora-alankira-250-novikh-doktrin-i-kontseptsij (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Naukova shkola yurysprudentsii profesora Alankira – 250 novitnikh doktryn i kontseptsii [Professor Alankir's Scientific School of Jurisprudence – 250 Newest Doctrines and Concepts]. Pravova elita Ukrainy. Kyiv : Lohos, 2018. S. 74. URL: http://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=peu2018&load=ns25.html (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Тунтула О. С. Обставини, що виключають суспільну небезпеку діяння. Лекція № 4. Курс лекцій із Загальної частини Антикримінальної галузі права України : навчальний посібник[1]

Кириченко О. А., Виноградов А. К., Виноградова А. А., Тунтула О. С.

Реферат · оприлюднено 16.07.2019

Реферат. Лекція № 4 «Обставини, що виключають суспільну небезпеку діяння» належить до курсу лекцій із Загальної частини Антикримінальної галузі права України, який розвиває терміноло-

гію наукової школи професора Аланкіра (О. А. Кириченка). Кириченко О. А., Виноградов А. К., Виноградова А. А. і Тунтула О. С. підготували третє видання навчального посібника (Київ : Видавець Назаров О. А., 2019, 72 с.), що вийшло як додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці». Посібник рекомендувала вчена рада Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика (протокол № 11 від 26.06.2019), рецензенти: доктори юридичних наук І. І. Котюк, І. В. Пиріг, Е. Б. Хачатуров. Автори викладають законодавче визначення сутності необхідної оборони, уявної оборони, затримання особи, яка вчинила злочин, крайньої необхідності, фізичного або психічного примусу, виконання наказу чи розпорядження, діяння, пов'язаного з ризиком, та інших обставин, що виключають суспільну небезпеку діяння, і аналізують розуміння таких обставин у кодексах інших держав. Підсумком стає запропонована редакція статті перспективного Конституційного кодексу України, яка охоплює названі й додаткові обставини, що виключають антисоціальність діяння, а також обставини, що виключають, пом'якшують чи обтяжують вину особи. О. С. Тунтула та І. О. Ісламов (Журнал східноєвропейського права, 2019, № 70), посилаючись на с. 59–60 цього видання, пов'язують із ним вимогу визначити сутність, підстави й межі кожної такої обставини, поняття уявної обставини, що виключає антисоціальність діяння, та віднесення явно вираженої віктимної поведінки потерпілого до пом'якшувальних обставин; попереднє, друге видання лекції, за їхніми даними, вийшло 2017 р. у Миколаєві. Ідея загальноправової сутності й переліку цих обставин, за відомостями про школу Аланкіра, належить А. К. Виноградову. Посібник призначено для базисноантиделіктної підготовки бакалаврів галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»; він може бути корисним викладачам і студентам юридичних закладів вищої освіти, працівникам юридичних та антиделіктних органів.

Ключові слова: обставини, що виключають суспільну небезпеку діяння, необхідна оборона, уявна оборона, крайня необхідність, затримання особи, яка вчинила злочин, фізичний або психічний примус, виправданий ризик, антисоціальність діяння, Конституційний кодекс України, вина особи, Антикримінальна галузь права.

Tuntula O. S. Circumstances Excluding the Social Danger of an Act. Lecture No. 4. Course of Lectures on the General Part of the Anti-Criminal Branch of Law of Ukraine: A Textbook

Kyrychenko O. A., Vynohradov A. K., Vynohradova A. A., Tuntula O. S.

Abstract. Necessary defence, extreme necessity and similar grounds are set out in a separate section of the Criminal Code of Ukraine, yet the scientific school of Professor Alankir (O. A. Kyrychenko) treats them as general legal circumstances relevant beyond criminal law. Lecture No. 4 of the course on the General Part of the Anti-Criminal Branch of Law of Ukraine, written by Kyrychenko O. A., Vynohradov A. K., Vynohradova A. A. and Tuntula O. S., appeared in its third edition in 2019 (Kyiv: Publisher Nazarov O. A., 72 pp.) as a supplement to this journal and was recommended by the Academic Council of the Petro Mohyla International Classical University. The authors set out the statutory definitions of necessary defence, putative defence, apprehension of an offender, extreme necessity, physical or mental coercion, execution of an order, justified risk and other circumstances excluding the social danger of an act, and compare how such circumstances are understood in the codes of other states. The lecture culminates in a draft article of a prospective Constitutional Code of Ukraine that lists these and additional circumstances excluding the antisocial nature of an act, together with circumstances that exclude, mitigate or aggravate guilt. Tuntula and Islamov (Journal of Eastern European Law, 2019, No. 70), citing pages 59 to 60 of this edition, associate it with the requirement to define the essence, grounds and limits of each circumstance, the notion of an imaginary circumstance excluding the antisocial nature of an act, and the recognition of clearly expressed victim

behaviour as a mitigating circumstance. The textbook is intended for undergraduate law students and may also assist lecturers and law enforcement practitioners.

Keywords: circumstances excluding social danger, necessary defence, putative defence, extreme necessity, justified risk, coercion, antisocial nature of an act, Constitutional Code of Ukraine, guilt, anticriminal branch of law.

Першоджерело: Кириченко О. А., Виноградов А. К., Виноградова А. А., Тунтула О. С. Обставини, що виключають суспільну небезпеку діяння. Лекція № 4. Курс лекцій із Загальної частини Антикримінальної галузі права України : навч. посіб. 3-тє вид. Київ : Видавець Назаров О. А., 2019. 72 с. (Додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці»).[1] Реферат оприлюднено в журналі 16.07.2019.

REFERENCES

1. Tuntula O. S. Obstavyny, shcho vykliuchaiut suspilnu nebezpeku diiannia. Lektsiia № 4. Kurs lektsii iz Zahalnoi chastyny Antykryminalnoi haluzi prava Ukrainy : navchalnyi posibnyk [Tuntula O. S. Circumstances Excluding the Social Danger of an Act. Lecture No. 4. Course of Lectures on the General Part of the Anti-Criminal Branch of Law of Ukraine: A Textbook] : referat / Kyrychenko O. A. ta in. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. № 3 (26). URL: https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a/978-kirichenko-o-a-vinogradov-a-k-vinogradova-a-a-tuntula-o-s-obstavini-shcho-viklyuchayut-suspilnu-nebezpeku-diyannya-lektsiya-4-kurs-lektsij-iz-zagalnoji-chastini-antikriminalnoji-galuzi-prava-ukrajini-navch-posib-3-te-vid (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Основи мікрооб'єктології. Лекція № 4. Курс лекцій з криміналістики : навчальний посібник[1]

Кириченко О. А., Ткач Ю. Д., Тунтула О. С.

Реферат · оприлюднено 16.07.2019

Реферат. Основи криміналістичної мікрооб'єктології О. А. Кириченко розробив ще в докторській дисертації 1996 р., а вже його кандидатська дисертація 1992 р., за відомостями про наукову школу професора Аланкіра, містила нові підходи до роботи з мікрооб'єктологічними відомостями. Лекція № 4 «Основи мікрооб'єктології» з курсу лекцій з криміналістики, підготовлена Кириченком О. А., Ткачем Ю. Д. і Тунтулою О. С., переносить ці напрацювання в навчальний формат. Друге видання посібника (Київ : Видавець Назаров О. А., 2019, 36 с.) вийшло як додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці»; його рекомендувала вчена рада Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика (протокол № 11 від 26.06.2019), рецензували доктори юридичних наук І. І. Котюк, І. В. Пиріг та Е. Б. Хачатуров. Автори послідовно викладають історію розвитку і термінологію мікрооб'єктів, основні напрями визначення мікрооб'єктів і сутність їх якісного визначення. Далі розглянуто властивості й механізм утворення мікрооб'єктів, їх видову класифікацію та інші класифікаційні поділи. Завершує лекцію визначення предмета криміналістичної мікрооб'єктології та її місця поміж інших наукових знань. Отже, матеріал побудовано від термінологічних питань і критеріїв визначення мікрооб'єктів до їх систематизації та міждисциплінарних зв'язків, що відповідає логіці становлення окремого криміналістичного вчення. У «Курсі лекцій з криміналістики» О. А. Кириченка, О. С. Тунтули та співавторів (Миколаїв, 2014) основи мікрооб'єктології віднесено до теорологічної частини курсу, тобто до загальнотеоретичних положень науки. Посібник призначено для криміналістичної підготовки бакалаврів галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Він може бути корисним викладачам і студентам юридичних закладів вищої освіти, працівникам юридичних та антиделіктних органів, а також судовим експертам, які досліджують мікрооб'єкти.

Ключові слова: мікрооб'єктологія, криміналістична мікрооб'єктологія, мікрооб'єкти, класифікація мікрооб'єктів, механізм утворення мікрооб'єктів, властивості мікрооб'єктів, криміналістика, наукова школа професора Аланкіра.

Fundamentals of Micro-Object Science. Lecture No. 4. Course of Lectures on Criminalistics: A Textbook

Kyrychenko O. A., Tkach Yu. D., Tuntula O. S.

Abstract. Micro-objects form a distinct area of forensic research, and in Ukraine its development is associated with O. A. Kyrychenko, who laid the foundations of forensic micro-object science in his 1996 doctoral thesis; according to the profile of the Professor Alankir scientific school, his 1992 candidate thesis had already proposed new approaches to handling micro-object information. Lecture No. 4, Fundamentals of Micro-Object Science, from the course of lectures on criminalistics by Kyrychenko O. A., Tkach Yu. D. and Tuntula O. S., brings this research into a teaching format. The second edition (Kyiv: Publisher Nazarov O. A., 2019, 36 pp.) was issued as a supplement to this journal and recommended by the Academic Council of the Petro Mohyla International Classical University (minutes No. 11 of 26 June 2019). The authors trace the history and terminology of micro-objects, review the main approaches to defining them and explain the essence of their qualitative definition. They then examine the properties of micro-objects and the mechanism of their formation, their classification by type and other classification schemes. The lecture concludes by defining the subject of forensic micro-object science and its place among other fields of knowledge. The material thus moves from terminology and defining criteria to systematisation and interdisciplinary links, as befits an emerging criminalistic doctrine. In an earlier course of lectures on criminalistics by Kyrychenko, Tuntula and co-authors (Mykolaiv, 2014), the fundamentals of micro-object science were placed in the theoretical part of the course. The textbook is designed for undergraduate law students and may be useful to lecturers, law enforcement practitioners and forensic experts who examine micro-objects.

Keywords: micro-object science, forensic micro-objects, classification of micro-objects, formation mechanism, properties of micro-objects, criminalistics, forensic science education.

Першоджерело: Кириченко О. А., Ткач Ю. Д., Тунтула О. С. Основи мікрооб'єктології. Лекція № 4. Курс лекцій з криміналістики : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Видавець Назаров О. А., 2019. 36 с. (Додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці»).[1] Реферат оприлюднено в журналі 16.07.2019.

REFERENCES

1. Kyrychenko O. A., Tkach Yu. D., Tuntula O. S. Osnovy mikroobiektolohii. Lektsiia № 4. Kurs lektsii z kryminalistyky [Fundamentals of Micro-Object Science. Lecture No. 4. Course of Lectures on Criminalistics: A Textbook] : navchalnyi posibnyk : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. № 3 (26). URL: https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a/979-kirichenko-o-a-tkach-yu-d-tuntula-o-s-osnovi-mikroob-ektologiji-lektsiya-4-kurs-lektsij-z-kriminalistiki-navch-posib-2-ge-vid (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Основи слідознавства. Лекція № 6. Курс лекцій з криміналістики : навчальний посібник[1]

Кириченко О. А., Ланцедова Ю. О., Тунтула О. С.

Реферат · оприлюднено 16.07.2019

Реферат. Слідознавство автори розглядають як базисне часткове вчення криміналістики і пропонують розмежовувати сліди, траси та субстанції. Лекція № 6 «Основи слідознавства» з курсу лекцій з криміналістики, підготовлена Кириченком О. А., Ланцедовою Ю. О. і Тунтулою О. С., вийшла другим виданням (Київ : Видавець Назаров О. А., 2019, 48 с.) як додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. За-

стосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці». Посібник рекомендувала вчена рада Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика (протокол № 11 від 26.06.2019), рецензенти: доктори юридичних наук І. І. Котюк, І. В. Пиріг і Е. Б. Хачатуров. У лекції розкрито сутність і співвідношення слідів, трас і субстанцій, а також сутність слідознавства як окремого вчення в системі криміналістики. Викладено класифікацію слідів, трас і субстанцій. Значну частину матеріалу присвячено слідам пальців рук та іншого шкірного покриву людини: їх природі, класифікації, властивостям і механізму утворення. Особливу увагу приділено методиці збирання та дослідження основних різновидів слідів. Лекція продовжує напрацювання наукової школи професора Аланкіра, до якої належать автори: за відомостями про школу, Ю. О. Ланцедова розробила концепції сутності, послідовності та інших закономірностей роботи з різними джерелами антиделіктних відомостей, а О. С. Тунтула запропонувала видовий поділ суб'єктивних, об'єктивних і змішаних джерел таких відомостей. У «Курсі лекцій з криміналістики» О. А. Кириченка та співавторів (Миколаїв, 2014) основи слідознавства вже було виокремлено в технічній частині курсу поряд з одорологією та зброєделіктикою. Посібник призначено для криміналістичної підготовки бакалаврів галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Він буде корисним викладачам і студентам юридичних закладів вищої освіти, працівникам юридичних та антиделіктних органів, а також судовим експертам-криміналістам, зокрема фахівцям з дактилоскопії та трасології.

Ключові слова: слідознавство, сліди, траси, субстанції, класифікація слідів, сліди пальців рук, механізм слідоутворення, методика збирання слідів, криміналістична техніка, наукова школа професора Аланкіра.

Fundamentals of Trace Science. Lecture No. 6. Course of Lectures on Criminalistics: A Textbook

Kyrychenko O. A., Lantsedova Yu. O., Tuntula O. S.

Abstract. Trace evidence is traditionally studied within forensic trasology, whereas the Professor Alankir scientific school proposes a broader framework that distinguishes traces, the authors' category of trasy, and substances. Lecture No. 6, Fundamentals of Trace Science, from the course of lectures on criminalistics by Kyrychenko O. A., Lantsedova Yu. O. and Tuntula O. S., was published in its second edition (Kyiv: Publisher Nazarov O. A., 2019, 48 pp.) as a supplement to this journal and was recommended by the Academic Council of the Petro Mohyla International Classical University. The lecture explains the essence of traces, trasy and substances and the relationship between them, and presents trace science as a basic partial doctrine of criminalistics. It sets out classifications of traces, trasy and substances. A substantial part deals with fingerprints and other traces of human skin: their nature, classification, properties and the mechanism of their formation. Particular attention is paid to the methods of collecting and examining the main types of traces. The lecture builds on earlier work of the school, whose members developed concepts of handling different sources of anti-delict information and a classification of subjective, objective and mixed sources of such information. In an earlier course of lectures on criminalistics by Kyrychenko and co-authors (Mykolaiv, 2014), trace science had already been placed in the technical part of the course alongside odorology and forensic weapon science. The textbook is intended for undergraduate law students and may assist lecturers, law enforcement practitioners and forensic experts who work with fingerprints and other trace evidence.

Keywords: trace science, traces, substances, classification of traces, fingerprints, trace formation mechanism, collection of trace evidence, criminalistics, forensic science education.

Першоджерело: Кириченко О. А., Ланцедова Ю. О., Тунтула О. С. Основи слідознавства. Лекція № 6. Курс лекцій з криміналістики : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Видавець Назаров О. А., 2019. 48 с. (Додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань

в юридичній практиці»).[1] Реферат оприлюднено в журналі 16.07.2019.

REFERENCES

1. Kyrychenko O. A., Lantsedova Yu. O., Tuntula O. S. Osnovy slidoznavstva. Lektsiia № 6. Kurs lektsii z kryminalistyky [Fundamentals of Trace Science. Lecture No. 6. Course of Lectures on Criminalistics: A Textbook] : navchalnyi posibnyk : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. № 3 (26). URL: https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a/980-kirichenko-o-a-lantsedova-yu-o-tuntula-o-s-osnovi-slidoznavstva-lektsiya-6-kurs-lektsij-z-kriminalistiki-navch-posib-2-ge-vid (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

Натан Гордон: практичний дослідник та вчений поліграфолог - основні наукові роботи міжнародно визнаного фахівця за останні 15 років[1]

Оригінальна публікація · оприлюднено 01.05.2019

Анотація. Редакція журналу систематизувала наукові праці Натана Дж. Гордона (Nathan J. Gordon), президента Міжнародного співтовариства поліграфологів і колишнього президента Американської поліграфологічної асоціації, оприлюднені за останні 15 років. Огляд підготовлено напередодні його першого в Україні Міжнародного навчально-методичного семінару «Ефективні техніки інтерв'ю (допиту) і тестування на поліграфі у кадровій роботі і розкритті злочинів» (Київ, 25–26 травня 2019 р.), тож мета публікації практична: дати українським поліграфологам упорядкований перелік англомовних праць дослідника з українськими перекладами назв і посиланнями на тексти. Перелік охоплює 33 позиції, які складаються у три напрями. Перший стосується методології тестування на поліграфі: ідіосинкразії в оцінюванні поліграм (у співавторстві з Т. Шурані, 2018), польове поліграфологічне дослідження

як наука чи мистецтво (2016), теоретичний аналіз питання керованої брехні (2015), ефективність і валідність техніки порівняння інтегрованих зон (IZCT) з різними системами оцінювання в лабораторному експерименті із симуляцією злочину та в польовому дослідженні. Другий напрям, представлений переважно працями у співавторстві з В. Флейшером (William L. Fleisher), присвячено інтерв'ю і допиту: техніці MITT, формулюванню запитань, аналізу некерованих вербальних сигналів і заяв, невербальній поведінковій оцінці, техніці FAINT та її валідизації, інтерв'юванню дітей і осіб з розумовими порушеннями, скринінгу пасажирів, катуванням і хибним зізнанням, юридичним аспектам і складанню звітів. Третій напрям охоплює нейровізуалізацію обману: дослідження функціональної МРТ мозку разом із даними поліграфа, виконані з Ф. Мохамедом, С. Фаро, С. Платеком та ін., а також патент US 8571629 B2 від 29.10.2013, у якому запропоновано виявляти ознаки приховуваної інформації за активацією ділянок мозку під час відповідей на запитання. Окремо названо три посібники Н. Гордона: «Effective interviewing and interrogation techniques» (3-тє вид., 2010), «Essentials of Polygraph and Polygraph Testing» (2016) і «The Pre-Test Interview: the Foundation of Polygraph» (2015). Огляд корисний поліграфологам, судовим експертам і викладачам як путівник міжнародною літературою з інструментальної детекції прихованої інформації та техніки інтерв'ю.

Ключові слова: Натан Гордон, поліграф, поліграфологія, техніка порівняння інтегрованих зон (IZCT), техніка FAINT, інтерв'ю і допит, функціональна МРТ, виявлення обману, передтестове інтерв'ю, бібліографічний огляд.

Nathan Gordon, Practitioner, Researcher and Polygraph Scientist: The Main Scientific Works of an Internationally Recognised Expert over the Last 15 Years

Abstract. This editorial review introduces Ukrainian polygraph examiners to the English-language scientific output of Nathan J. Gordon, President of the International Society of Polygraph Examiners and

former President of the American Polygraph Association. It was prepared ahead of his first seminar in Ukraine on effective interviewing, interrogation and polygraph testing in personnel screening and crime investigation (Kyiv, 25 to 26 May 2019). Its purpose is to give practitioners an organised list of his works from the previous fifteen years, with Ukrainian translations of the titles and links to the texts. The 33 entries fall into three groups. The first concerns polygraph methodology: idiosyncrasies in chart evaluation (with T. Shurany, 2018), the field polygraph examination as science or art (2016), a theoretical analysis of the directed lie question (2015), and the accuracy and validity of the Integrated Zone Comparison Technique (IZCT) with various scoring systems in mock crime and field studies. The second, written mostly with William L. Fleisher, deals with interviewing and interrogation, including the Morgan Interview Theme Technique, question formulation, verbal and nonverbal cues, forensic statement analysis, the Forensic Assessment Interview Technique (FAINT) and its validation, interviewing children, false confessions, legal considerations and report writing. The third covers functional MRI studies of deception and truth telling correlated with polygraph data, conducted with F. B. Mohamed, S. H. Faro, S. M. Platek and others, and US patent 8571629 B2 (2013) on detecting concealed information from brain activation. Three books by Gordon on interviewing, polygraph testing and the pre-test interview are also listed. The review serves as a reading guide for polygraph examiners, forensic experts and trainers.

Keywords: Nathan J. Gordon, polygraph, Integrated Zone Comparison Technique, FAINT, interviewing and interrogation, functional MRI, deception detection, pre-test interview, bibliographic review.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 01.05.2019.

REFERENCES

1. Natan Hordon: praktychnyi doslidnyk ta vchenyi polihrafoloh - osnovni naukovi roboty mizhnarodno vyznanoho fakhivtsia za ostanni 15 rokiv [Nathan Gordon, Practitioner, Researcher and Polygraph Scientist:

The Main Scientific Works of an Internationally Recognised Expert over the Last 15 Years]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. № 3 (26). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/956-natan-gordon-praktichnij-doslidnik-ta-vchenij-poligrafolog-naukovi-roboti-mizhnarodno-viznanogo-fakhivtsya-za-15-rokiv (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Фото-колажі Міжнародного семінару поліграфологів 25-26 травня 2019 року та підписаного 24 травня 2019 року вперше в Україні Меморандуму про співпрацю в галузі освіти і науки задля розвитку інструментальної детекції прихованої інформації[1]

Інформаційний матеріал · оприлюднено 16.06.2019

Анотація. Фоторепортаж редакції про Міжнародний навчально-методичний семінар для поліграфологів, який провів президент Міжнародного співтовариства поліграфологів Натан Дж. Гордон на тему «Ефективні техніки інтерв'ю (допиту) і тестування на поліграфі у кадровій роботі і розкритті злочинів». Семінар завершився 26 травня 2019 р. і зібрав до 80 фахівців із трьох країн. Подано також фотоколажі підписання 24 травня 2019 р. Меморандуму про співпрацю в галузі освіти і науки між ПВНЗ «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика» та Міжнародним співтовариством поліграфологів, що передбачає спільний розвиток професійних навичок роботи на поліграфі та проведення наукових досліджень.

Ключові слова: семінар поліграфологів, Натан Гордон, меморандум про співпрацю, Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика, Міжнародне співтовариство поліграфологів, фотоколаж.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 16.06.2019.

REFERENCES

1. Foto-kolazhi Mizhnarodnoho seminaru polihrafolohiv 25-26 travnia 2019 roku ta pidpysanoho 24 travnia 2019 roku vpershe v Ukraini Memorandumu pro spivpratsiu v haluzi osvity i nauky zadlia rozvytku instrumentalnoi detektsii prykhovanoi informatsii [Photo Collages of the International Seminar of Polygraph Examiners of 25–26 May 2019 and of the Memorandum of Cooperation in Education and Science for the Development of Instrumental Detection of Concealed Information, Signed for the First Time in Ukraine on 24 May 2019]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. № 3 (26). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/960-foto-kolazhi-mizhnarodnogo-seminaru-poligrafologiv-25-26-travnya-2019-roku-ta-pidpisanogo-24-travnya-2019-roku-vpershe-v-ukrajini-memorandumu-pro-spivpratsyu-v-galuzi-osviti-i-nauki-zadlya-rozvitku-instrumentalnoji-detektsiji-prikhovanoji-informatsiji (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Перевірка достовірності наданої інформації за допомогою реєстрації психофізіологічних реакцій і реакцій окорухового апарату людини[1]

Хамзин С. Р.

Реферат · оприлюднено 24.06.2019

Мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі.

Реферат. Хамзін С. Р. виходить з того, що дослідження із застосуванням поліграфа залишається однією з найпоширеніших у світі технологій перевірки інформації, яку повідомляють учасники судочинства, державні службовці та працівники комерційних організацій, проте останнім часом у цій сфері з'являються нові науково-технічні розробки. Їхню ефективність і доведену валідність автор пов'язує з тим, що журнал «Polygraph», який Американська асоціація поліграфологів видає з 1972 р., у 2017 р. перейменовано на «Polygraph & Forensic Credibility Assessment: A Journal of Science and Field Practice». Стаття, опублікована в російському журналі «Эксперт-криминалист» (2017, № 2, с. 36–39), має на меті схаракте-

ризувати особливості використання технології реєстрації реакцій окорухового апарату людини під час перевірки достовірності наданої нею інформації. Ключовими поняттями роботи автор називає перевірку інформації, оцінку достовірності інформації, окорухову систему і поліграф. Реферат доповнено відомостями про автора: психолог за освітою, підготовку поліграфолога здобув у Marston Polygraph Academy (Сан-Бернардіно, США), є дійсним членом Американської асоціації поліграфологів, Британської та Європейської асоціації поліграфологів, у 2016 р. відзначений нагородою David L. Motsinger Horizon Award. Наведено й перелік інших його праць з інструментальної детекції прихованої інформації: з історії судових експертиз із застосуванням поліграфа і застосування заходів протидії, практики використання поліграфа в кримінальному судочинстві, огляди публікацій Р. Нельсона, а також М. Хендлера, П. Шоу та М. Гуглера про наукове обґрунтування досліджень на поліграфі й роль когнітивної діяльності та емоцій, працю про американський досвід перевірок осіб, які вчинили злочини сексуального характеру. Для збереження доступу до тексту редакція навела резервне посилання на копію статті. Для українських судових експертів і поліграфологів реферат корисний як орієнтир у новому напрямі інструментальної оцінки достовірності, що розвивається поряд із поліграфом.

Ключові слова: перевірка інформації, оцінка достовірності інформації, окорухова система, реакції окорухового апарату, поліграф, інструментальна детекція прихованої інформації, психофізіологічні реакції, Американська асоціація поліграфологів.

Verification of the Credibility of Provided Information by Recording Psychophysiological Reactions and Reactions of the Human Oculomotor System

Khamzyn S. R.

Abstract. Polygraph testing remains one of the most widely used technologies for verifying information provided by parties to legal proceedings, public servants and private-sector employees, but new in-

strumental approaches to credibility assessment have recently emerged. In this paper, published in the journal Ekspert-kriminalist (2017, No. 2, pp. 36–39), S. R. Khamzin links their effectiveness and demonstrated validity to the fact that the journal Polygraph, issued by the American Polygraph Association since 1972, was renamed Polygraph & Forensic Credibility Assessment: A Journal of Science and Field Practice in 2017. The aim of the paper is to describe the specific features of applying ocular-motor recording technology, which registers reactions of the human oculomotor system, to the verification of information supplied by the examinee. The key concepts are information verification, credibility assessment, the ocular-motor system and the polygraph. The summary published in this journal reproduces the author's bilingual abstract and adds details of his background: training in psychology and polygraph examination (Marston Polygraph Academy, San Bernardino, USA), full membership in the American Polygraph Association and the British and European Polygraph Association, and the David L. Motsinger Horizon Award received in 2016. It also lists his other publications on instrumental detection of concealed information, covering the history of forensic polygraph examinations and of countermeasures, polygraph practice in criminal proceedings, reviews of studies by R. Nelson and by M. Handler, P. Shaw and M. Gougler on the scientific basis of polygraph testing and the role of cognition and emotion, and the American experience of testing sex offenders. For forensic experts and polygraph examiners the summary points to ocular-motor credibility assessment as a developing field alongside the polygraph.

Keywords: information verification, credibility assessment, ocular-motor system, oculomotor reactions, polygraph, instrumental detection of concealed information, psychophysiological reactions, American Polygraph Association.

Першоджерело: Хамзин С. Р. Проверка достоверности предоставляемой информации при помощи регистрации психофизиологических реакций и реакций глазодвигательного аппарата челове-

ка. Эксперт-криминалист. 2017. № 2. С. 36–39.[2] Реферат оприлюднено в журналі 24.06.2019.

REFERENCES

1. Khamzyn S. R. Perevirka dostovirnosti nadanoi informatsii za dopomohoiu reiestratsii psykhofiziolohichnykh reaktsii i reaktsii okorukhovoho aparatu liudyny [Verification of the Credibility of Provided Information by Recording Psychophysiological Reactions and Reactions of the Human Oculomotor System] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. № 3 (26). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/967-proverka-dostovernosti-predostavlyaemoj-informatsii-pri-pomoshchi-registratsii-psikhofiziologicheskikh-reaktsij-i-reaktsij-glazodvigatelnogo-apparata-cheloveka-khamzin-s-r-ekspert-kriminalist-2017-2 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Khamzin S. R. Proverka dostovernosti predostavlyaemoy informatsii pri pomoshchi registratsii psikhofiziologicheskikh reaktsiy i reaktsiy glazodvigatelnogo apparata cheloveka [Verifying the Credibility of Provided Information by Recording Psychophysiological Reactions and Reactions of the Human Oculomotor System]. Ekspert-kriminalist. 2017. № 2. S. 36–39. URL: https://elibrary.ru/item.asp?id=29078878 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

1.3. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

«Консультація»: запит, замовлення на проведення судово-психологічної експертизи за різними підставами, у тому числі із застосуванням поліграфа[1]

Інформаційний матеріал · оприлюднено 05.09.2021

Анотація. Службове оголошення журналу про послугу «Консультація»: читачі можуть надіслати запит або замовлення на проведення судово-психологічної експертизи за різними підставами, зокрема із застосуванням поліграфа, на замовлення зацікавлених осіб, суду чи правоохоронних органів відповідно до процесуаль-

них кодексів. Повідомлено, що у 2021 р. за запитами читачів проведено понад 270 консультацій. Їх організовує головний редактор журналу, атестований судовий експерт-психолог (поліграфолог), кандидат психологічних наук, доцент О. А. Назаров, член Президії Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України. Наведено контактний телефон і посилання на сайти експерта, тестувань на поліграфі та продажу портативного обладнання.

Ключові слова: консультація, судово-психологічна експертиза, поліграф, замовлення експертизи, Назаров О. А, оголошення редакції.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 05.09.2021.

REFERENCES

1. "Konsultatsiia": zapyt, zamovlennia na provedennia sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy za riznymy pidstavamy, u tomu chysli iz zastosuvanniam polihrafa ["Consultation": Request and Order for a Forensic Psychological Examination on Various Grounds, Including with the Use of the Polygraph]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. № 3 (26). URL: https://expertize-journal.org.ua/ekspertiza-po-ugolovnim-delam/5646-konsultatsiya-zapit-zamovlennya-na-provedennya-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-za-riznimi-pidstavami-u-tomu-chisli-iz-zastosuvannyam-poligrafa (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Судово-психологічна експертиза в адміністративному деліктному процесі [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06[1]

Луцький М. І.

Реферат · оприлюднено 02.06.2021

Реферат. Автореферат дисертації Луцького М. І. «Судово-психологічна експертиза в адміністративному деліктному процесі» підготовлено на здобуття наукового ступеня кандидата юридич-

них наук за спеціальністю 19.00.06 «Юридична психологія» (Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2011, 18 с.). Предметом дослідження є судово-психологічна експертиза в адміністративно-деліктному процесі, тобто в провадженні у справах про адміністративні правопорушення, на відміну від кримінального чи цивільного судочинства. Праця належить до тематичної добірки журналу з судово-психологічної експертизи, вміщеної разом із посібниками В. Г. Гончаренка та В. І. і А. В. Мельників, і може бути корисною судовим експертам-психологам, суддям, працівникам органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, і дослідникам юридичної психології як вказівка на окремий напрям застосування спеціальних психологічних знань.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, адміністративно-деліктний процес, адміністративні правопорушення, юридична психологія, автореферат дисертації, спеціальні психологічні знання.

Forensic Psychological Examination in Administrative Offence Proceedings: Summary of a Thesis for the Candidate of Law Degree (Speciality 19.00.06)

Lutskyi M. I.

Abstract. This entry presents the summary of the thesis by Lutskyi M. I., Forensic Psychological Examination in Administrative Offence Proceedings, submitted for the degree of Candidate of Law in speciality 19.00.06, Legal Psychology (Kyiv: National Academy of Internal Affairs, 2011, 18 pp.). The study addresses forensic psychological examination in proceedings concerning administrative offences, as distinct from criminal or civil litigation. The work is included in the journal's thematic selection on forensic psychological examination together with manuals by V. H. Honcharenko and by V. I. Melnyk and A. V. Melnyk, and it may interest forensic psychologists, judges, officials who decide administrative offence cases and researchers in legal psychology as a reference to a separate field of application of special psychological knowledge.

Keywords: forensic psychological examination, administrative offence proceedings, administrative offences, legal psychology, thesis summary, special psychological knowledge.

Першоджерело: Луцький М. І. Судово-психологічна експертиза в адміністративному деліктному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2011. 18 с. Реферат оприлюднено в журналі 02.06.2021.

REFERENCES

1. Lutskyi M. I. Sudovo-psykholohichna ekspertyza v administratyvnomu deliktnomu protsesi [Forensic Psychological Examination in Administrative Offence Proceedings: Summary of a Thesis for the Candidate of Law Degree (Speciality 19.00.06)] [Tekst] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 19.00.06 : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. № 3 (26). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5085-lutskij-m-i-sudovo-psikhologichna-ekspertiza-v-administrativnomu-deliktnomu-protsesi-tekst-avtoref-dis-kand-yurid-nauk-19-00-06-lutskij-miroslav-ivanovich-nats-akad-vnutr-sprav-k-2011-18-s (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Судово-психологічна експертиза у кримінальному провадженні [Текст] : наук.-практ. посіб[1]

Гончаренко В. Г.

Реферат · оприлюднено 02.06.2021

Реферат. Науково-практичний посібник Гончаренка В. Г. «Судово-психологічна експертиза у кримінальному провадженні» підготовлено в Академії адвокатури України й видано в Києві видавництвом «Прецедент» 2013 р. обсягом 43 с. Назва праці відтворює термінологію Кримінального процесуального кодексу України 2012 р., у якому поняття «кримінальне провадження» замінило колишню «кримінальну справу»; посібник вийшов невдовзі після набрання чинності цим Кодексом (20.11.2012), тож розглядає судово-

психологічну експертизу вже в новій процесуальній моделі. Жанр науково-практичного посібника передбачає прикладну спрямованість, тож праця може бути корисною адвокатам, слідчим, прокурорам, суддям і судовим експертам-психологам, які ініціюють, призначають чи оцінюють таку експертизу. Праця входить до тематичної добірки журналу з судово-психологічної експертизи разом з авторефератом дисертації М. І. Луцького та посібником В. І. і А. В. Мельників.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, кримінальне провадження, Кримінальний процесуальний кодекс України, науково-практичний посібник, Академія адвокатури України, юридична психологія.

Forensic Psychological Examination in Criminal Proceedings: A Scientific and Practical Manual

Honcharenko V. H.

Abstract. This entry presents the scientific and practical manual by Honcharenko V. H., Forensic Psychological Examination in Criminal Proceedings, prepared at the Academy of Advocacy of Ukraine and published in Kyiv by Pretsedent in 2013 (43 pp.). The title follows the terminology of the Criminal Procedure Code of Ukraine of 2012, which replaced the former notion of a criminal case with that of criminal proceedings; the manual appeared shortly after the Code entered into force on 20 November 2012 and therefore addresses forensic psychological examination within the new procedural model. As a scientific and practical manual, it may be useful to defence lawyers, investigators, prosecutors, judges and forensic psychologists who initiate, order or assess such examinations. The work forms part of the journal's thematic selection on forensic psychological examination together with the thesis summary by M. I. Lutskyi and the manual by V. I. Melnyk and A. V. Melnyk.

Keywords: forensic psychological examination, criminal proceedings, Criminal Procedure Code of Ukraine, practical manual, Academy of Advocacy of Ukraine, legal psychology.

Першоджерело: Гончаренко В. Г. Судово-психологічна експертиза у кримінальному провадженні : наук.-практ. посіб. / Акад. адвокатури України. Київ : Прецедент, 2013. 43 с. Реферат оприлюднено в журналі 02.06.2021.

REFERENCES

1. Honcharenko V. H. Sudovo-psykholohichna ekspertyza u kryminalnomu provadzhenni [Forensic Psychological Examination in Criminal Proceedings: A Scientific and Practical Manual] [Tekst] : nauk.-prakt. posib : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. № 3 (26). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5090-goncharenko-v-g-sudovo-psikhologichna-ekspertiza-u-kriminalnomu-provadzhenni-tekst-nauk-prakt-posib-v-g-goncharenko-akad-advokaturi-ukrajini-kijiv-pretsedent-2013-43-s (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Організаційні і правові аспекти судово-психіатрічної експертизи у кримінальному процесі [Текст] : посіб. для судових психіатрів[1]

Мельник В. І., Мельник А. В.

Реферат · оприлюднено 02.06.2021

Реферат. Мельник В. І. і Мельник А. В. у посібнику для судових психіатрів «Організаційні і правові аспекти судово-психіатричної експертизи у кримінальному процесі» (Київ : Науковий світ, 2005, 150 с.) висвітлюють основні ознаки судово-психіатричної експертизи, порядок її призначення та проведення. Автори розглядають права й обов'язки експерта, а також види судово-психіатричної експертизи: амбулаторну, стаціонарну, комплексні, експертизу свідків і потерпілих та експертизу в судовому засіданні. Хоча посібник адресовано насамперед судовим психіатрам, його організаційно-правові положення стануть у пригоді судовим експертам-психологам, слідчим, прокурорам, суддям і адвокатам, які призначають такі експертизи, беруть участь у комплексних дослідженнях або оцінюють висновки експертів. Видання підготовлено

в період чинності КПК України 1960 р., тож процесуальні положення посібника слід зіставляти з чинним Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р.

Ключові слова: судово-психіатрична експертиза, кримінальний процес, призначення експертизи, права та обов'язки експерта, амбулаторна експертиза, стаціонарна експертиза, комплексна експертиза, експертиза свідків і потерпілих.

Organisational and Legal Aspects of Forensic Psychiatric Examination in Criminal Proceedings: A Manual for Forensic Psychiatrists

Melnyk V. I., Melnyk A. V.

Abstract. In their manual for forensic psychiatrists, Organisational and Legal Aspects of Forensic Psychiatric Examination in Criminal Proceedings (Kyiv: Naukovyi svit, 2005, 150 pp.), Melnyk V. I. and Melnyk A. V. describe the main features of forensic psychiatric examination and the procedure for ordering and conducting it. They discuss the rights and duties of the expert and the types of forensic psychiatric examination: outpatient, inpatient, complex (multidisciplinary) examinations, examinations of witnesses and victims, and examinations conducted at a court hearing. Although intended primarily for forensic psychiatrists, the organisational and legal provisions are relevant to forensic psychologists, investigators, prosecutors, judges and defence lawyers who order such examinations, take part in complex examinations or assess expert opinions. The manual was written while the Criminal Procedure Code of 1960 was in force, so its procedural provisions should be read against the current Criminal Procedure Code of Ukraine of 2012.

Keywords: forensic psychiatric examination, criminal proceedings, ordering an examination, rights and duties of the expert, outpatient examination, inpatient examination, complex examination, examination of witnesses and victims.

Першоджерело: Мельник В. І., Мельник А. В. Організаційні і правові аспекти судово-психіатричної експертизи у кримінальному

процесі : посіб. для судових психіатрів. Київ : Науковий світ, 2005. 150 с. Реферат оприлюднено в журналі 02.06.2021.

REFERENCES

1. Melnyk V. I., Melnyk A. V. Orhanizatsiini i pravovi aspekty sudovo-psykhiatrichnoi ekspertyzy u kryminalnomu protsesi [Organisational and Legal Aspects of Forensic Psychiatric Examination in Criminal Proceedings: A Manual for Forensic Psychiatrists] [Tekst] : posib. dlia sudovykh psykhiatriv : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2019. № 3 (26). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5091-melnik-v-i-organizatsijni-i-pravovi-aspekti-sudovo-psikhiatrichnoji-ekspertizi-u-kriminalnomu-protsesi-tekst-posib-dlya-sudovikh-psikhiatriv-v-i-melnik-a-v-melnik-k-naukovij-svit-2005-150-s (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Розділ 2. Новини журналу

27.06.2019

14 липня 2019 в Києві відбудеться Майстер зустріч із віце-президентом Української асоціації неінструментальної детекції брехні Кіпішіновим Валерієм на тему: "Алгоритми Polygraph-профайлінгової оцінки під час предтестової бесіди поліграфолога"[1]

Анонс майстер-зустрічі з віце-президентом Української асоціації неінструментальної детекції брехні, керівником студії профайлінгу OpenTruth Валерієм Кіпішіновим «Алгоритми Polygraph-профайлінгової оцінки під час передтестової бесіди поліграфолога», призначеної на 14 липня 2019 року в Києві. Співавтор лектора: канд. мед. наук В. Опанасенко (Інститут медицини праці імені Ю. І. Кундієва НАМН України). У програмі: психологія прихованої інформації, помилка Отелло й пастка Брокау, ознаки обману в словах, емоціях і реакціях вегетативної нервової системи, мікровирази, аналіз голосу, розбір кейсів. Участь лише для поліграфологів.

REFERENCES

1. 14 lypnia 2019 v Kyievi vidbudetsia Maister zustrich iz vitse-prezydentom Ukrainskoi asotsiatsii neinstrumentalnoi detektsii brekhni Kipishinovym Valeriiem na temu: "Alhorytmy Polygraph-profailinhovoi otsinky pid chas predtestovoi besidy polihrafoloha" [On 14 July 2019, a Master Meeting with Valerii Kipishinov, Vice-President of the Ukrainian Association of Non-Instrumental Lie Detection, Will Be Held in Kyiv on "Algorithms of Polygraph-Profiling Assessment During the Polygraph Examiner's Pre-Test Interview"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2019. 27 cherv. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/968-14-lipnya-2019-v-kievi-vidbudetsya-majster-zustrich-iz-zasnovnikom-ukrajinskoji-shkoli-profajlingu-kipishinovim-valeriem-po-temi-algoritmi-polygraph-profajlingov-

oji-otsinki-pid-chas-predtestovoji-besidi-poligrafologa (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Розділ 3. Новини інженерної психології та психотехніки

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Алгоритм DARE: розпізнавання неправди за обличчям і голосом

Наприкінці 2017 року американські науковці оприлюднили результати роботи над DARE — алгоритмом штучного інтелекту, який оцінює правдивість показань за обличчям і голосом людини під час судового засідання.

Алгоритм створила команда Меріландського університету і Дартмутського коледжу. Програму навчили розпізнавати п'ять невеликих змін у виразі обличчя: насуплені або підняті брови, підвернуту чи випнуту губу, поворот голови, а також їхні поєднання. Для тренування використали базу зі 121 відеоролика з інсценованими судовими процесами; система відстежувала міміку, голос і мовлення [1].

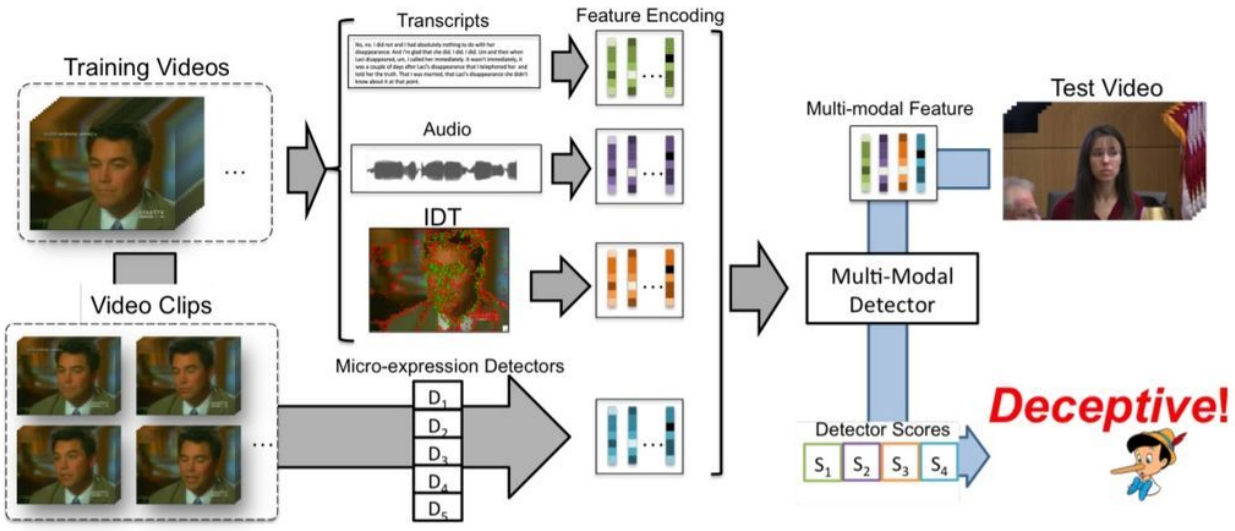

Схема роботи алгоритму DARE [1]

Під час перехресної перевірки на відео з акторами, які казали правду або обманювали, найвища точність DARE становила 92 % (у людей-оцінювачів — 81 %). Найбільший внесок давали саме зовнішні ознаки: лише за мімікою, без іншого контексту, алгоритм розпізнавав обман у 87 % випадків. Програму планували представити на конференції зі штучного інтелекту AAAI-18 [1].

Журнал звертає увагу на обмеження, яке визнають і самі автори: система навчалася на інсценованих процесах, тоді як у реальному суді поведінка підсудних може бути іншою. Прототип подібної програми, створений 2015 року на тій самій базі даних, досягав точності 75 % [1].

REFERENCES

1. V SSHA razrabotan spetsialnyy tsifrovoy algoritm DARE, kotoryy mozhet raspoznat lozh podsudimogo po ego litsu i golosu v khode sudebnogo protsessa. Sudovo-psikhologichna ekspertiza. Zastosuvannya poligrafa i spetsialnikh znan v yuridichniy praktitsi : vebsayt. 2018. 26 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/780-razrabotan-spetsialnyj-algoritm-poligraf-dare-kotoryj-mozhet-raspoznat-lozh-podsudimogo-po-ego-litsu-i-golosu-v-khode-sudebnogo-protsessa (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

Читачі також шукають

- Реєстр методик проведення судових експертиз[1]
- Заява з показаннями свідка, засвідчена нотаріально: позиція Верховного Суду[2]
- 28 типових зразків заяв і клопотань до суду[3]
- Висновок експерта як доказ: правові позиції Верховного Суду[4]
- База правових позицій Верховного Суду[5]

СТАНЬТЕ АВТОРОМ ЖУРНАЛУ

Судова експертиза потребує дослідників, які не бояться складних запитань. Якщо ви науковець, судовий експерт, адвокат, психолог чи здобувач наукового ступеня, надсилайте свої статті до редакції: журнал публікує дослідження з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез наведено далі.

QR-код відкриває цей номер на сайті; архів усіх номерів[6].

ПОТРІБЕН СУДОВИЙ ЕКСПЕРТ?

Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією.

Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[7] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

REFERENCES

1. Reiestr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz [Register of Methodologies for Conducting Forensic Examinations]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/reestr-metodik-sud-expertiz (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Zaiava z pokazanniamy svidka, zasvidchena notarialno: pozytsiia Verkhovnoho Sudu [A Witness Statement Certified by a Notary: The Position of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5752-zayava-z-pokazannyami-svidka-pidpis-yakogo-zasvidchuetsya-notarialno-v-gpk-nadannya-pokazan-svidkiv-shlyakhom-posvidchennya-notariusom-ne-spriyae-vsebichnomu-zabezpechennyu-prava-uchasnikiv-spravi-staviti-pitannya-v-tsivilnomu-protsesi-pozitsiya-verkhovnogo-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. 28 typovykh zrazkiv zaiav i klopotan do sudu [28 Model Templates of Applications and Motions to the Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-

yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-ti-povi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vysnovok eksperta yak dokaz: pravovi pozytsii Verkhovnoho Sudu [Expert Opinion as Evidence: Legal Positions of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5121-pozitsiya-vs-visnovok-eksperta-ne-e-nalezhnim-ta-dopustimim-dokazom-yakshcho-u-nomu-ne-zaznacheno-shcho-ekspert-obiznanij-pro-kriminalnu-vidpovidalnist-za-zavidomo-nepravdivij-visovok-i-shcho-takij-visnovok-pidgotovleno-dlya-podannya-do-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Baza pravovykh pozytsii Verkhovnoho Sudu [Database of Legal Positions of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/baza-pravovykh-pozytsii-verkhovnoho-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

6. Arkhiv nomeriv zhurnalu. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Вимоги до статей і тез авторів

ЗАГАЛЬНІ УМОВИ

1. Редакція розміщує статті й тези авторів у мережі Інтернет на офіційному сайті видання. Статті й тези в журналі публікуються безкоштовно.
2. Приймаються статті (до 15 аркушів) і наукові тези доповідей (до 5 аркушів) з тематики журналу, що не публікувалися й не подавалися до друку раніше. Надсилаючи текст, автор, якщо інше не передбачено угодою з редакцією, передає журналу право на виняткову публікацію роботи на безстроковий термін і зберігає право використовувати її текст у подальших працях з посиланням на першу публікацію в журналі.
3. Автор відповідає за зміст роботи, достовірність фактичних даних, цитат, власних імен і географічних назв, а також за відсутність у матеріалі даних, що не підлягають відкритій публікації.
4. Редакція може здійснювати наукове й літературне редагування, за потреби — рецензування, і має право відхилити матеріал, що не відповідає вимогам або тематиці видання, містить плагіат чи поданий із порушенням строку. Виявлений плагіат є безумовною підставою для відхилення.
5. Протягом тижня після отримання статті (тез) редакція повідомляє автора електронною поштою про прийняття матеріалу до публікації.

ОФОРМЛЕННЯ ПУБЛІКАЦІЇ

1. Індекс УДК[1]; відомості про авторів: прізвище, ім’я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, країна (для іноземних авторів). Прізвище та ім’я латиницею подають за офіційними правилами транслітерації[2].
2. Назва публікації стисло відображає її зміст; анотацію подають після назви мовою публікації та українською мовою.
3. Файл Microsoft Word: шрифт Times New Roman, кегль 14, інтервал 1,5, абзацний відступ

1,25 см, береги — 2 см. Рядки: УДК; ім'я та прізвище автора (праворуч, напівжирним); установа, науковий ступінь, вчене звання, посада; назва великими літерами (посередині); анотації; текст.

4. Посилання в тексті — у квадратних дужках із номером джерела і сторінкою, напр. [1, с. 25]; список використаних джерел — наприкінці тексту за ДСТУ 8302:2015. Інтернет-посилання супроводжуються повними адресами URL.
5. Ілюстрації, графіки й таблиці розміщують безпосередньо в тексті там, де вони потрібні за змістом.
6. Структура статті: постановка проблеми та її актуальність; зв'язок із науковими й практичними завданнями; аналіз останніх досліджень; невирішені частини проблеми; мета; виклад основного матеріалу; висновки й перспективи. Структура тез: актуальність, мета, матеріали й методи, результати, висновки, список літератури.

ПОРЯДОК ПОДАННЯ

Статтю (тези) надсилають з дотриманням термінів виходу номерів[3] на електронну пошту заступника головного редактора за напрямом: психологічні науки — д-р психол. наук, професор Євдокимова Н. О. (yevdokymova@ukr.net); юридичні науки — д-р юрид. наук, професор Кириченко О. А. (alankir23@ukr.net), або головному редактору канд. психол. наук, доценту, ветерану війни — учаснику бойових дій, суб'єкту ветеранського підприємництва Назарову О. А. (nazarovua@ukr.net). Назва файлу: «прізвище_стаття» або «прізвище_тези», напр. Шевченко_стаття. Студенти (курсанти, слухачі) додають скан рецензії наукового керівника. Отримання матеріалів редакція підтверджує.

Authors from abroad prepare the paper according to the publication requirements of their country, add a short abstract in Ukrainian and send a Microsoft Word file to nazarovua@ukr.net named "surname_article" or "surname_theses".

Персональні дані авторів використовуються лише для внутрішніх завдань видання й не передаються стороннім особам; надсилання матеріалів означає згоду автора

на їх обробку відповідно до Закону України «Про захист персональних даних». Повний текст вимог — на сайті журналу[4].

REFERENCES

1. Universalna desiatkova klasyfikatsiia (UDK) : onlain-dovidnyk. Teacode. URL: https://teacode.com/online/udc (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Pro vporiadkuvannia transliteratsii ukrainskoho alfavitu latynytseiu : postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 27.01.2010 № 55. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Terminy vykhodu nomeriv. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/termini-vikhodu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (*Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice*). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509; префікс DOI 10.53672 (Crossref), DOI журналу 10.53672/ej.

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Внесений Державним комітетом телебачення і радіомовлення України до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції (свідоцтво серія ДК № 8355 від 09.06.2025; види діяльності: видавнича діяльність, розповсюдження видавничої продукції). Статус суб'єкта ветеранського підприємництва підтверджено витягом з Єдиного державного реєстру ветеранів війни від 31.10.2026 № 31102026-00003569 (Міністерство у справах ветеранів України)[3].

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі» (ТОВ «Інститут психологічної експертизи і поліграфа»); міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08[2].

Галузь: юридичні, психологічні науки. **Періодичність:** 1 раз на два місяці. **Мови видання:** українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ

Видання пройшло державну реєстрацію як онлайн-медіа та включене до Реєстру суб'єктів у сфері медіа відповідно до Закону України «Про медіа» (ідентифікатор медіа R40-05509). Види електронних видань, їхні вихідні відомості та правила їх розміщення визначає ДСТУ 7157:2010 «Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості»; на електронні видання поширюються також ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять» і ДСТУ 4861:2007 «Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості».

МЕТА, ГАЛУЗЬ І ПРОБЛЕМАТИКА

Журнал спрямований на втілення в Україні європейських практик наукової самоорганізації, згуртування вітчизняної професійної спільноти науковців, психологів, поліграфологів, правознавців і судових експертів навколо обговорення актуальних теоретико-прикладних проблем спеціальних знань, які застосовуються в юридичній діяльності, зокрема тих, що перебувають у стадії наукової розробки.

Видання присвячене питанням теорії і практики судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній діяльності, сучасному судочинстві, навчанні, тренінгу, формуванню професійно важливих якостей представників юридичних професій (експертів, слідчих, суддів, прокурорів, адвокатів, юристів). До журналу приймаються статті проблемного характеру з цивільного, адміністративного, кримінального, кримінального процесуального та інших галузей права, а також із судової психології та інших напрямів психологічної науки, пов'язаних із судово-психологічною експертизою, використанням поліграфа і спеціальних знань у юридичній практиці. Редакція запрошує до співпраці докторів і кандидатів наук, молодих учених, а також усіх, хто займається науково-практичною діяльністю з цієї проблематики.

The journal is devoted to topical issues of the theory and practice of forensic psychological examination,

the use of the polygraph and other special knowledge in legal activities, modern legal proceedings, education and training of representatives of legal professions (experts, investigators, judges, prosecutors, attorneys, lawyers).

СТРУКТУРА ВИДАННЯ (ЗА ПОЛОЖЕННЯМ ПРО ЖУРНАЛ)

- Реферати, анотації та бібліографічні описи щодо застосування спеціальних знань: новини науки та прикладної діяльності; міжнародний досвід і співробітництво.
- Наукові публікації (статті): теорія та історія застосування спеціальних знань; судово-психологічна експертиза: методичні підходи до вирішення завдань; проблемні аспекти застосування поліграфа; правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності; точка зору фахівця; юридична практика; інновації наукової школи юриспруденції професора Аланкіра; сторінка вченого.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

This publication practices a policy of immediate open access to published content, upholding the principles of the free flow of scientific information and the global exchange of knowledge.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал створено у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа як ефективних інструментів сучасної психологічної науки у вирішенні найвідповідальніших правових проблем і ситуацій, а також використання інших напрямів спеціальних знань у юридичній практиці (економічних, товарознавчих, медичних, військових, криміналістичних тощо). Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання в міжнародній базі періодичних видань.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Журнал включено до інтернет-баз даних наукових видань, державних реєстрів медіа та бібліотек:

- Реєстр суб'єктів у сфері медіа (Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення), ідентифікатор медіа R40-05509[4]
- Google Scholar (Google Академія)[5]
- ISSN International Centre — ISSN Portal, запис 2521-1463[6]
- Crossref — член-реєстрант DOI, префікс 10.53672[7]
- Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ)[8]
- Polska Bibliografia Naukowa (PBN)[9]

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62.
Mailing address: Khreshchatyk Str. 22, P.O. Box V-62, Kyiv-1, 01001, Ukraine.

Засновник — видавець (з усіх питань діяльності журналу): канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович; тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net.

Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна, тел. +38 (050) 493-72-81, e-mail: yevdokymova@ukr.net; д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович, тел. +38 (068) 760-60-26, e-mail: alankir23@ukr.net.

Сайт: expertize-journal.org.ua[10]; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

Електронна сторінка цього номера[1]. Джерело відомостей: сторінка «Про реферативно-наукове видання» на сайті журналу[3].

REFERENCES

1. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2019. № 3 (26). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.3.2019. URL: https://expert-

ize-journal.org.ua/nomera/19781-2019-3-26 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kyiv International Forensic Institute of Psychological Examination and Polygraph Research] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vytiah z Reiestru subiektiv u sferi media shchodo online media "Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi" (identyfikator media R40-05509). Natsionalna rada Ukrainy z pytan telebachennia i radiomovlennia. URL: https://drive.google.com/file/d/1YG1vbKwA5qQ2HXbKIKXVNeZs4tcUPtaw/view (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : profil u Google Akademii (Google Scholar). URL: https://scholar.google.com/citations?user=EaNiTNMAAAAJ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

6. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys ISSN 2521-1463. ISSN Portal. ISSN International Centre. URL: https://portal.issn.org/resource/ISSN/2521-1463 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys zhurnalu v Crossref (prefiks DOI 10.53672). DOI: https://doi.org/10.53672/ej. [in Ukrainian].

8. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys u Reiestri naukovykh vydan Ukrainy. UkrINTEI. URL: http://nfv.ukrintei.ua/view/614090f159cc1d06af650872 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

9. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys u Polska Bibliografia Naukowa (PBN). URL: https://pbn.nauka.gov.pl/core/#/journal/view/648237294097070b7dded6b3/9b3b60a2-d524-45ec-8e49-95ff3cacdb78 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

10. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал

2019, № 3 (26) (травень – червень 2019 р.)

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 56 с.

Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua